
II. ЕКОНОМІКА, ОРГАНІЗАЦІЯ І УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

УДК 338.1

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ФАКТОРІВ ФІНАНСОВОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

С. Т. Скибенко, кандидат економічних наук; В. В. Ільченко

Першочерговою проблемою для кожного підприємства у посткризовій економіці є здатність виживання і забезпечення безперервності розвитку, а також своєчасне реагування на зміни зовнішнього середовища, які мають нестабільний і стохастичний характер. Залежно від умов і обставин, що складаються на ринку, ця проблема долається кожним підприємством по-різному, але успіх її вирішення закладено у створенні та реалізації конкурентних переваг даного суб'єкта господарювання.

Роль конкурентоспроможності вітчизняних підприємств як одного з основних критеріїв, що забезпечують ефективність виробництва та сприяють швидкому інтегруванню України до світового економічного простору, сьогодні особливо зростає. Але для досягнення певного рівня конкурентоспроможності необхідно враховувати вплив багатьох факторів, що діють одночасно і різноспрямовано, посилюючи чи послаблюючи сукупність результативних дій.

Питання управління конкурентоспроможністю та визначення факторів впливу на неї розглянуті в працях багатьох вітчизняних і зарубіжних учених: І. Ансоффа, І. В. Багрової, І. О. Бланка, Н. А. Дробітько, Т. В. Дядик, Ф. Котлера, О. В. Козак, А. В. Котлика,

Л. О. Лігоненко, М. Х. Мескона, О. Г. Нефедової, М. Е. Портера, О. В. Селезньової, Т. Б. Харченко, Г. А. Шпанко та ін.

Вивчення опублікованих праць свідчить про недостатню розробку принципово важливих питань, пов'язаних з дослідженням факторів саме фінансової конкурентоспроможності як одного із основних і принципово важливих видів конкурентоспроможності підприємств.

Тому вважаємо необхідним порівняння існуючих підходів до тлумачення факторів конкурентоспроможності (табл. 1) та пропонуємо здійснити систематизацію факторів фінансової конкурентоспроможності, що в теоретичному плані буде сприяти більш глибокому розумінню природи фінансової конкурентоспроможності, а у практичному – дозволить виділити ті характеристики, які є важливими для оцінки, аналізу та управління фінансовою конкурентоспроможністю підприємств.

Отже, серед вітчизняних і зарубіжних учених не існує єдиного погляду на зміст і природу факторів конкурентоспроможності підприємства. Розглянувши погляди різних авторів, можна зробити висновок, що одні вчені приділяють більшу увагу зовнішнім

факторам впливу на конкурентоспроможність підприємства (О. А. Хвостенко), інші – внутрішнім (за UNIDO), окремі виділяють лише один фактор як найголовніший чинник впливу (Н. Є. Голомша), при цьому у більшості на-

уковців спостерігається поділ факторів на зовнішні та внутрішні, а вже потім відбувається розгляд факторів в межах класифікаційної ознаки, що, на нашу думку, є найбільш раціональним.

Таблиця 1

Тлумачення факторів конкурентоспроможності окремими науковцями

Автор	Основні фактори конкурентоспроможності
UNIDO	Ціни, фінанси, збут, післяпродажне обслуговування, ринкова частка; післяпродажна підготовка; концепція продукту; якість [1, с. 13]
Хвостенко О. А.	Наукові, техніко-технологічні, управлінські, економічні, соціально-демографічні, географічні, екологічні, політичні фактори [8].
Миценко Н. Г.	Внутрішні фактори: виробничі, технологічні, кваліфікаційні, організаційні, управлінські, інноваційні, наслідкові, економічні, географічні. Зовнішні фактори: інформаційні, конструктивні, якісні, поведінкові, кон'юнктурні, сервісні, іміджеві, цінові, збутові, комунікаційні [4, с. 246]
Багрова І. В., Нефедова О. Г.	Державна політика, соціальні умови, економічні умови, природно-ресурсний потенціал, правове середовище, монополізація економіки, товарні ринки [1, с. 15]
Голомша Н. Є.	Основні фактори – інноваційні, тобто нововведення у галузі техніки, технології, організації праці та управління, засновані на використанні досягнень науки, передового досвіду. Всі інші фактори вже є другорядними [2]
Рац О. М.	Зовнішні фактори: фактори середовища безпосереднього впливу (економічні, політичні, технологічні, соціокультурні, міжнародні, екологічні) та посереднього впливу (споживачі, постачальники, конкуренти, посередники, партнери, кредитори, акціонери, профспілки, закони та державні органи). Внутрішні фактори: виробництво, фінанси, маркетинг, персонал, інновації, управління [7, с. 78]
Піддубна Л. І.	Екзогенні (зовнішні) фактори: міжнародні (загальноекономічні, науково-технологічні, військово-політичні, інституціональні) та національні (економічні, політичні, природно-кліматичні, культурно-історичні, соціальні). Ендогенні (внутрішні фактори) залежно від виду ресурсів: технічні, технологічні, інтелектуальні, організаційні, фінансові, товарні, просторові. Також до ендогенних факторів залежно від виду діяльності відносяться: операційна, інвестиційна, інноваційна, фінансова, маркетингова [6]

Для того, щоб систематизувати фактори саме фінансової конкурентоспроможності, спочатку звернемося до сутності поняття «фінансова конкурентоспроможність». Так, О. А. Жамойда пропонує таке тлумачення: «фінансова конкурентоспроможність – це здатність капіталу усіх видів і служб, які організують його використання, до стійкого генерування позитивного грошового потоку, що дозволяє покрити експлуатаційні потреби підприємства і забезпечити його конкурентоспроможність. А управління фінансовою конкурентоспроможністю зводиться до організації управління грошовим обігом, тобто до визначення того, наскільки припливи і відпливи коштів взаємозалежні між собою в часі і за обсягами» [3, с. 110].

У даному визначенні основний акцент ставиться на управління грошовими потоками, а інші фінансові аспекти практично не враховуються. Тому більш вдалим вважаємо визначення фінансової конкурентоспроможності, запропоноване Н. С. Педченко: «фінансова конкурентоспроможність – це можливість виживання підприємства в умовах постійної конкурентної боротьби завдяки наявності значного внутрішнього фінансового потенціалу, достатності фінансових ресурсів, доступності позикових ресурсів, спроможності забезпечення високорентабельної діяльності та розширеного відтворення в умовах ринкової трансформації» [5, с. 24].

Проте зауважимо, що фінансова криза внесла свої корективи у погляди на життєздат-

ність господарюючих суб'єктів, обмежених у залученні кредитів, і поставила під сумнів визнання діяльності підприємства ефективною при його намаганні досягти найвищої рентабельності, головним чином за рахунок підвищення реалізаційних цін. Стосовно оцінки наявності внутрішнього фінансового потенціалу підприємства зазначимо, що необхідна більш детальна його характеристика за допомогою відповідної системи показників з урахуванням різноманітних факторів впливу.

Фактори, які зумовлюють рівень фінансової конкурентоспроможності підприємства, неоднакові за своєю природою, характером, ступенем дії, тому аналізу механізму їх впливу на конкурентні позиції господарюючого суб'єкта повинна передувати їх класифікація.

Визнаємо окремих факторів як рушійну силу або причину будь-якого процесу чи явища, що зумовлює його характер або окремі риси. Відповідно, факторами фінансової конкурентоспроможності є ті чи інші причини (суттєві обставини), що частково впливають на рівень і характер фінансової конкурентоспроможності підприємства, або ж повністю визначають її.

Оскільки рівень фінансової конкурентоспроможності підприємства в кожній конкретній момент часу визначається спільною взаємодією взаємозв'язаних і взаємозалежних факторів, вони можуть бути представлені у вигляді певної системи.

Серед вітчизняних і зарубіжних науковців існує кілька найбільш поширених підходів до визначення факторів конкурентоспроможності підприємства. При цьому в економічній літературі зовсім не приділяється увага класифікації факторів фінансової конкурентоспроможності. Тому, систематизувавши погляди різних учених щодо факторів конкурентоспроможності підприємства, автори статті обрали й охарактеризували ряд факторів, які, на нашу думку, визначають фінансову конкурентоспроможність господарюючого суб'єкта (табл. 2).

У запропонованій табл. 2 зовнішні й внутрішні фактори фінансової конкурентоспроможності підприємства ми розташували за ступенем їх впливу на результативний показник.

Таблиця 2

Фактори фінансової конкурентоспроможності підприємства

Внутрішні	Тлумачення	Зовнішні	Тлумачення
Економічні	<ol style="list-style-type: none"> 1. Наявність необхідних фінансових ресурсів (капіталу) та джерел їх поповнення. 2. Ділова активність. 3. Фінансова стійкість. 4. Ліквідність і платоспроможність. 5. Ступінь навантаження використання власного й інвестованого ззовні капіталу. 6. Ступінь взаємообумовленості власного капіталу і джерел його формування. 7. Рівень маневреності функціонального капіталу. 8. Рівень залежності підприємства від позикового капіталу 	Економічні	<ol style="list-style-type: none"> 1. Тенденції розвитку економіки. 2. Кон'юнктура ринку. 3. Структура споживання. 4. Стан конкуренції в галузі. 5. Методи та механізми регулювання господарської діяльності на макrorівні 5. Адекватність податкового і митного законодавства. 6. Умови експорту продукції
Управлінські	<ol style="list-style-type: none"> 1. Якість фінансового менеджменту на підприємстві. 2. Рівень організації маркетингової та фінансово-економічної діяльності. 3. Характер організації виробничих процесів. 4. Рівень організації праці. 5. Ступінь ефективності створених на підприємстві систем прогнозування, стратегічного та поточного планування. 6. Якість моніторингу та оперативного регулювання. 7. Наявність тиску з боку конкурентів на ринку 	Політико-правові	<ol style="list-style-type: none"> 1. Політична ситуація в країні. 2. Гармонійність законодавчої бази, її спрямування на економічний розвиток. 3. Дієвість нормативних актів. 4. Ступінь монополізації економіки, наявність і дієвість антимонопольного законодавства

Продовж. табл. 2

Внутрішні	Тлумачення	Зовнішні	Тлумачення
Техніко-технологічні	1. Продуктивність та надійність устаткування. 2. Технологічний рівень виробництва продукції. 3. Стан науково-дослідної бази. 4. Рівень ноу-хау, наявність інновацій. 5. Гнучкість виробничих процесів. 6. Наявність патентів і ліцензій, що дають право на проектування і виготовлення спеціалізованої продукції	Техніко-технологічні	1. Загальний рівень НТП. 2. Рівень інновацій галузі. 3. Екологічна ситуація

Саме економічні фактори (зовнішні та внутрішні) найбільше впливають на фінансову конкурентоспроможність підприємства. Серед внутрішніх економічних факторів провідне місце, поряд з наявністю капіталу, належить діловій активності, оскільки оборотність і ефективність використання фінансових та інших видів ресурсів, а також рентабельність найбільш суттєво позначаються на формуванні фінансової конкурентоспроможності підприємства, що підтверджує тісний взаємозв'язок і нерозривність понять фінансової конкурентоспроможності та ділової активності підприємства.

Менш суттєвий, але також важливий вплив на фінансову конкурентоспроможність підприємства мають управлінські фактори, оскільки навіть при доступності та наявності в необхідному обсязі фінансових та інших видів ресурсів за відсутності ефективного менеджменту підприємство не отримає позитивних фінансових результатів та не досягне необхідного рівня фінансової конкурентоспроможності. На фінансову конкурентоспроможність підприємства безпосередньо впливають і політико-правові фактори, які є надзвичайно актуальними в Україні саме тепер, коли долаються наслідки фінансової кризи.

Більш опосередковано впливають на фінансову конкурентоспроможність підприємства техніко-технологічні фактори, тому в запропонованій класифікації вони посідають останню позицію, але без їх урахування підприємству неможливо досягти належної фінансової конкурентоспроможності на ринку.

Слід зауважити, що всі наведені фактори тісно взаємопов'язані та взаємозалежні, і за відсутності одних факторів вплив інших здат-

ний погіршувати стан фінансової конкурентоспроможності підприємства.

На нашу думку, найважливішими факторами, які формують фінансову конкурентоспроможність суб'єкта господарювання, є наявність необхідного капіталу та якість фінансового менеджменту на підприємстві, оскільки саме достатність ресурсів і вміння їх раціонально використовувати є найважливішими чинниками діяльності будь-якого підприємства.

Отже, розмежування факторів фінансової конкурентоспроможності, на наш погляд, сприятиме уточненню більш повного і вичерпного визначення цієї економічної категорії. У практичній діяльності суб'єкти управління фінансовою конкурентоспроможністю зможуть свідомо впливати на її рівень: знання складових підвищать ефективність цієї роботи, а необхідність зважати на фактори впливу – об'єктивність і результативність. Вивчення усіх наведених факторів ми вважаємо важливою передумовою формування системного бачення фінансової конкурентоспроможності суб'єкта господарювання, без якої неможливо ефективно управляти підприємством, формувати стратегію його розвитку та реалізувати її на ринку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Багрова І. В. Складові та фактори конкурентоспроможності / І. В. Багрова, О. Г. Нефедова // Вісник економічної науки України. – 2007. – № 1. – С. 11–16.
2. Голомша Н. Є. Інноваційні фактори підвищення конкурентоспроможності сільського господарства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу :